CREU • CYMUNEDAU • GWYRDD

GWYRDDNI

COMMUNITY • CLIMATE • ACTION

CYNLLUN GWEITHREDU HINSAWDD CYMUNEDOL

PEN LLŶN

CYNNWYS

Cefndir 4
Canllawiau Gweithredu 5
Egwyddorion 5
Syniadau Gweithredu 6
Gwybodaeth Bellach 12

CEFNDIR

Mae'r Cynllun Gweithredu hwn wedi ei lunio gan drigolion o Ben Llŷn a ddaeth at ei gilydd mewn Cynulliad Cymunedol ar yr Hinsawdd rhwng Gorffennaf 2022 ac Ebrill 2023.

GwyrddNi, mudiad gweithredu ar newid hinsawdd fu'n trefnu a hwyluso'r Cynulliadau mewn cydweithrediad ac Ynni Llŷn, ein partner lleol ym Mhen Llŷn. Arianwyd y gwaith gan Gronfa Gymunedol y Loteri Genedlaethol.

Cynhaliwyd rhaglen addysg mewn ysgolion lleol a phedair sesiwn gyda'r aelodau yn y gymuned er mwyn dysgu, rhannu a thrafod cyn cydweithio i ateb y cwestiwn: Sut allwn ni ym Mhen Llŷn ymateb yn lleol i Newid Hinsawdd?

Mae'r atebion i'w gweld yn y Cynllun Gweithredu hwn. Mae gwahoddiad nawr i unrhyw un o'r ardal sydd â diddordeb i ymuno ar y daith i wireddu'r syniadau hyn.

CREU • CYMUNEDAU • GWYRDD
GWYRDDNI
COMMUNITY • CLIMATE • ACTION

DEG Datblygiadau Egni Gwledig | Ynni Llŷn | CRONFA GYMUNEDOL COMMUNITY FUND

CANLLAWIAU GWEITHREDU

Wrth ymateb yn lleol i'r argyfwng hinsawdd ac ecolegol, bydd holl weithredu y Cynulliad Hinsawdd yn:

DEG, CYNHWYSOL A CHREADIGOL gan gefnogi diwylliant, iaith, amrywiaeth, creadigrwydd, mynediad a chydraddoldeb	**ADEILADU GWYTNWCH CYMUNEDOL** gofalu am y gymuned a'i gwneud yn fwy gwydn i beth bynnag fydd yn digwydd yn y dyfodol
ELWA'R AMGYLCHEDD NATURIOL parchu natur, cynefinoedd a bioamrywiaeth, a ble mae'n bosib, ei gynyddu	**GWYBODUS** cymryd i ystyriaeth gwybodaeth, profiad a barn, meddwl hir-dymor ac adnabod y rhyng-gysylltiad rhwng popeth

> EGWYDDORION

Dyma'r egwyddorion/canllawiau gyflwynwyd gan grwpiau o aelodau i'r Cynulliad Llawn ar ddechrau'r broses. Wedi hyn penderfynnwyd ffurfio grwpiau thematig i ddatblygu'r gweledigaethau a gweithredoedd sydd yn y Cynllun Gweithredu:

- Unrhyw gynllun i ganolbwyntio ar iaith a diwylliant unigryw yr ardal
- Buddsoddi'r budd yn lleol mewn prosiectau e.e. (swyddi, tai ayb.)
- Datblygu cynlluniau sy'n canolbwyntio ar adnoddau naturiol
- Annog twristiaeth werdd a threftadol
- Datblygu prosiectau ar lefel lleol a micro leol (e.e. Prosiect fyddai yn addas i Aberdaron ddim o angenrheidrwydd yn addas i Bwllheli)
- Cynhwysoldeb - llais i bawb, canfod yr hyn sy'n gyffredin, positifrwydd
- Eglurdeb - gwneud yn siwr fod pawb yn deall, egluro pwrpas, gonestrwydd a chyflwyno ffeithiau a thystiolaeth gywir gyda chyd-destun
- Gweithio tuag at flaenoriaethau gweithredol
- Ystyried sut y mae gwahanol themau yn effeithio eu gilydd a datblygu themau trawstoriadol
- Y lleol a'r byd-eang yn gysylltiedig
- Gwerthfawrogi'r tir, bioamrywiaeth ac ecosystemau
- Merddwl yn greadigol a meddwl-agored
- Mae'n iawn peidio cytuno
- Ymroi i gyfathrebu yn eang mewn amrywiol ffyrdd i gynnwys pawb yn y gymuned
- Canolbwyntio a bod mor benodol a phosib yn ein negeseuon a thrafodaethau
- Dim 'jargon'
- Cydweithio gyda charedigrwydd tuag at nôd cyffredin
- Uchelgais berthnasol a realistig
- Cydweithio mewn grwpiau diddordeb mewn ffordd gydweithredol, cymuned-ganolog

> GWELEDIGAETHAU A SYNIADAU GWEITHREDU

YNNI

Y Syniad	Manylion ac Effaith	Camau Nesaf
Asiantaeth Ynni Cymunedol/Uned Gwybodaeth i Ben Llŷn (Cydweithio gyda Ynni Llŷn)	Asiantaeth a gwasanaeth rheoli annibynnol i gefnogi, hyrwyddo a gweithredu prosiectau lleol effeithlonrwydd ynni cartrefi a rhoi gwybodaeth, a chyngor ar faterion ynni Retroffitio pob math o adeilad Sicrhau cartrefi rhatach i'w rhedeg Cynhyrchu ynni gwyrdd i sicrhau cyfiawnder cymdeithasol, a chryfhau ein cymunedau, a'u diwylliant Olwyn bochdew i bobl yn cynhyrchu trydan Datblygu hwb ynni bychan sy'n defnyddio solar, gwynt, pwmp gwres a hydro i gyflenwi ynni gwyrdd **Effaith:** Lleihau llygredd carbon, Cynyddu hunan gynhaliaeth ynni, Gwell ansawdd bywyd a iechyd, mwy o gyflogaeth leol, Cymunedau mwy cydlynus a gwydn, haws cysylltu ynni adnewyddol i'r grid	Sicrhau cyllid i'r Asiantaeth Ynni Gymunedol Rhannu amcanion a gwybodaeth gyda'r gymuned ehangach i godi ymwybyddiaeth Adnabod ac ymgysylltu gyda rhanddeiliaid allweddol (gan gynnwys contractwyr lleol) Sefydlu sylfaen wybodaeth - gwefan a byrddau gwybodaeth a.y.y.b.
Cynhyrchu Lleol a Rhwydwaith Trydan Lleol	Annog hunan-gynhaliaeth ynni mewn cartrefi a busnesau Trwy fonitro'r defnydd cyfredol a darogan galw yn y dyfodol byddai system yn cael ei datblygu i reoli cyfnodau brig yn y galw a hwyluso prosiectau cynhyrchu adnewyddadwy newydd **Effaith:** (fel yr uchod)	Ymgysylltu gyda Rhwydwaith Ynni Scottish Power Ymchwilio'r sefyllfa ac adnabod cynlluniau a lleoliadau Adnabod technolegau addas sy'n gydnaws a'r amgylchedd adeiledig a naturiol lleol

> GWELEDIGAETHAU A SYNIADAU GWEITHREDU

TRAFNIDIAETH

Y Synaid	Manylion ac Effaith	Camau Nesaf
Sefydlu hybiau trafnidiaeth a banc ynni/ gwefru lleol ym mhob cymuned (Cydweithio gyda O Ddrws i Ddrws)	Pwyntiau gwefru i gerbydau ac e-feiciau Cynlluniau rhannu cerbydau / beiciau Fflyd o geir cymunedol Chwyldro bysiau - ar alwad Ceir trydan i ofalwyr **Effaith:** Lleihau defnydd o danwydd ffosil, alldyriadau carbon a thlodi tanwydd, llesiant cymdeithasol ac economaidd	Ffeindio sefydliad arweiniol Creu cynllun busnes Ffeindio ffynnonellau ariannu a gwneud ceisiadau am gyllid
Ymgyrch/Menter Beicio Cyfeillgar Llŷn	Ymgyrchu, gweithdai Gwared ar rwystrau i feicio - gwefru, trwsio, rhannu Hybu beicio ar gyfer pobl leol ac ymwelwyr **Effaith:** Iechyd a llesiant, lleihau 'road kill', lleihau llygredd, cynyddu gwybodaeth leol, lleihau costau byw, diogelwch	Sefydlu grwp beicio Cysylltu gyda sefydliadau beicio a llywodraethu lleol Cynhyrchu cynllun trafnidiaeth gan gynnwys teithio gweithredol
Cynllun Gwirfoddoli Wardeiniaid Llwybrau	Helpu i gynnal a chadw llwybrau lleol Rhoi perchnogaeth gymunedol dros y rhwydwaith **Effaith:** Llai o berygl i fywyd gwyllt, cryfhau cymdeithasol drwy wirfoddoli, lleihau costau cynnal a chadw, budd economaidd eco-dwristiaeth	Trafod gyda'r awrdudodau a sefydliadau perthnasol Peilot mewn un neu fwy o gymunedau Llŷn

> GWELEDIGAETHAU A SYNIADAU GWEITHREDU

TRAFNIDIAETH

Y Synaid	Manylion ac Effaith	Camau Nesaf
Rhwydwaith 'Lôn Las'	Creu coridorau glas i gerdded, beicio a chadeiriau olwyn Pwllheli i Aberdaron, Arfordir y Gogledd Portmeirion i Abersoch Felin Uchaf i Aberdaron Llwybr cyswllt De - Gogledd **Effaith:** Llai o berygl i fywyd gwyllt, cryfhau cymdeithasol drwy wirfoddoli, lleihau costau cynnal a chadw, budd economaidd eco-dwristiaeth	Cydweithio gyda ffermwyr a thrafod defnyddio grantiau amaeth newydd llywodraeth Cymru Trafod gyda'r awrdudodau a sefydliadau perthnasol
Tramffordd: Amlwch i Aberdaron	Bangor i Bwllheli gyda estyniad i Nefyn ac Abersoch Wedi ei adeiladu a'i berchnogi yn lleol Defnyddio hen draciau pan yn bosib **Effaith:** Lleihau'r defnydd o geir, trafnidiaeth gyhoeddus rad dan reolaeth leol	Sefydlu'r ewyllys wleidyddol a'r gallu peirianyddol mewn cydweithrediad gyda Rheilffordd Ucheldir Cymru Trafod gyda'r Gweinidog yn Llywodraeth Cymru sydd â chyfrifoldeb am drafnidiaeth
Gweldigaethau trafnidiaeth plant ysgol	Ceffylau, beiciau a scwteri i bawb **Effaith:** Codi ymwybyddiaeth o'r argyfwng newid hinsawdd ymysg plant, rhoi gobaith iddynt drwy eu grymuso i gymeryd cyfrifoldeb a gweithredu	Plethu'r syniadau gyda'r Cynllun Gweithredu Parhau â'r cyswllt gyda ysgolion Datblygu a gweithredu rhai syniadau

> GWELEDIGAETHAU A SYNIADAU GWEITHREDU

AMAETHYDDIAETH, HUNANGYNHALIAETH, BIOAMRYWIAETH A'R MÔR

Y Syniad	Manylion ac Effaith	Camau Nesaf
Banc hadau	Sefydlu banc hadau unigryw i Llŷn fydd yn hyrwyddo bioamrywiaeth ac yn sicrhau diogelwch bwyd Arbed hadau a pheillio agored Creu gerddi micro o flodau gwyllt ym mhob cymuned e.e. mynwentydd ac ar ochr lonydd **Effaith:** gwytnwch cymunedol, adnodd addysg, lleihau ôl troed carbon, amrywiaeth a sicrwydd bwydydd, tirlun bioamrywiol, bendithion iechyd	Sefydlu hwb a thim cefnogi Hyrwyddo digwyddiadau i sefydlu rhwydwaith lleol o gynhyrchwyr hadau Hyrwyddo gwefan had.cymru a meithrin cysylltiadau
Bwydo 20,000 a Chanolfan Arddangos Ecoleg Foesegol	Mae Pen Llŷn yn 100,000 erw ac 20,000 o bobl, y gellir eu bwydo o 1,000 erw - defnyddio'r Model 1 erw y pen Sefydlu 50 erw o dyfu mewn 20 lleoliad Cynnwys ysgolion a rhandiroedd Creu arddangosiad cyntaf y Byd o Drigfannau Moesegol ar y Ddaear Arddangosiad o Ynni, Tai, Garddwriaeth, Democratiaeth Posibilrwydd creu 'arian' ar gyfer masnachu ym Mhen Llŷn **Effaith:** Cyflawni gwytnwch a hunangynhaliaeth sy'n ailadeiladu cymuned tra'n hybu'r economi, cynhyrchu lleol, lleihau milltiroedd bwyd, llai o bacedu	Adnabod safleoedd i dyfu bwyd Sefydlu micro-hybiau i gynnyrch lleol a'u cysylltu gyda chyflenwyr Ymweld â mentrau tebyg Prynu fferm drwy 'Ymddiriedolaeth Tir 'Gaian Earth Cymru'
Parc bioamrywiaeth arfordirol	Creu Parc llinol o amddiffynfeydd llifogydd, corsydd, a chynefin arfordirol rhwng y briffordd a'r môr. o Lanbedrog i Borthmadog **Effaith:** Cynyddu mynediad a gwarchod bioamrywiaeth, gwarchod gorlifo	Gweithio gyda Ffrindiau Pwllheli i sicrhau pwynt cychwyn

> GWELEDIGAETHAU A SYNIADAU GWEITHREDU

AMAETHYDDIAETH, HUNANGYNHALIAETH, BIOAMRYWIAETH A'R MÔR

Y Syniad	Manylion ac Effaith	Camau Nesaf
Llwyfan i gynnig pecyn gwyliau cynaliadwy	Llety sy'n cael ei redeg mewn ffordd gynaliadwy Cynnyrch lleol a theithio cynaliadwy Twristiaeth werdd ddiwylliannol gyda defnydd o'r Gymraeg **Effaith:** Lleihau ôl troed carbon a milltiroedd bwyd, codi ymwybyddiaeth o faterion gwyrdd, diwylliannol a ieithyddol	Sefydlu grŵp Ymchwilio modelau tebyg Cysylltu gyda rhanddeiliaid eraill
Gweledigaethau'r plant ysgolion cynradd:	Helpu ffermwyr i newid i dractorau trydan (a thanwyddau eraill) Paneli solar ar adeiladau ffermydd a chynhyrchu trydan Ffermydd bychain ar ochr lonydd - blodau gwyllt, coed ffrwythau a chychod gwenyn Plannu, siôp hadau a dysgu am forwellt Annog ac addysgu pobl i blannu coed a blodau gwyllt **Effaith:** Cryfhau hunangynhaliaeth bwyd ac ynni, storio carbon	Ymgorffori'r syniadau mewn cynlluniau eraill Gweithredu fel ysgolion e.e. planu morwellt
Hyrwyddo cynnyrch lleol	Cofnodi cynnyrch, cynhyrchwyr a chyflenwyr bwyd PenLlŷn Marchnata a hysbysebu cynnyrch, cynhyrchwyr a chyflenwyr Goresgyn rhwystrau i gynhyrchu lleol **Effaith:** Lleihau milltiroedd bwyd, gwell iechyd, cryfhau cydweithio, hwb i'r economi leol	Creu cyfeirlyfr a rhwydwaith bwyd Hyrwyddo'r cynnyrch a'r cyflenwyr

> GWELEDIGAETHAU A SYNIADAU GWEITHREDU

POBL, YMDDYGIAD A DATBLYGU CYMUNEDOL

Y Syniad	Manylion ac Effaith	Camau Nesaf
Eco-hyfforddi	Help i unigolion a grwpiau i ddeall yr argyfwng hinsawdd a gosod a chyrraedd amcanion personnol Newid ymddygiad gan ymgorffori cysyniadau eco-iechyd (Lebel 2003) a chyfalaf meddyliol (Foresight, 2008) Mae'n addas ar gyfer amrywiaeth o leoliadau a phobl **Effaith:** Gwell dealltwriaeth o faterion hinsawdd, mwy o hunan-ymwybyddiaeth, symud tuag at 'addasu hinsawdd', grymuso pobl, gwytnwch cynyddol, newidiadau incremental	Codi ymwybyddiaeth o'r hyfforddiant ar gael Hyfforddi mwy o hyfforddwyr Gweithio gyda ymarferwyr lleol Ffeindio model ariannnu
Presgripsiynnau Gwyrdd	Annog meddygfeydd, canolfannau iechyd a gofal cymdeithasol lleol i ddefnyddio presgripsiynnau gwyrdd gan gynnwys modelau 'Realaeth Rithiol' Simon Jones Defnyddio gofodau gwyrdd i weithgareddau cadwraeth gyda'r nôd o wella iechyd ac addasu amgylcheddol Hyfforddiant ar ddefnyddio 'presgripsiynnau gwyrdd' **Effaith:** Defnydd llai o gyffuriau ac apwyntiadau iechyd, arbed arian i'r NHS, mwy mewn cysylltiad gyda natur, gwell iechyd a lles corfforol a meddyliol, llai o unigedd	Adnabod pobl i ganfasio meddygon teulu Adnabod gweithgareddau fel presgripsiynnau a lleoliadau Hyfforddiant i feddygon ac arweinwyr gweithgaredd Cysylltu gyda chartrefi gofal
Addysg: Gweledigaethau'r plant ysgolion cynradd	Dysgu am sut i helpu'r byd yn yr ysgol Cyfle a chefnogaeth i ddysgu Cymraeg Pawb o bob oed yn dysgu **Effaith:** Ieuenctid yn dylanwadu ar oedolion, cefnogi'r ifanc i weledigaethu a gweithredu, newid meddylfryd ac arferion, democratiaeth addysgol ac addysg gydol oes	Adnabod profiadau i ysbrydoli'r ifanc Gwireddu rhai o'r gweledigaethau Gweithgareddau teuluol Cefnogi ysgolion i gyrraedd statws 'Eco-ysgol'

> GWELEDIGAETHAU A SYNIADAU GWEITHREDU

GWASTRAFF

Y Syniad	Manylion ac Effaith	Camau Nesaf
Pen Llŷn ddi-blastig	Datblygu cynllun i sicrhau Pen Llŷn ddi-blastig gan efelychu Môn Taclo gwastraff plastig defnydd unigol Llŷn Peiriant i hel sbwriel o'r môr wedi ei ddyfeisio yn lleoll (Gweledigaeth plant ysgol) **Effaith:** Llai o wastraff plastig a micro-blastigau, cymuned lanach, iachach a mwy cyfeillgar i fywyd gwyllt a phobl, mwy o ailgylchu ac anelu am sero-gwastraff	Ymgynyll pawb a diddordeb i ddatblygu strategaeth a brand Holi am gyngor gan fudiadau fel 'Môn ddi blastig', Cadw Cymru'n Daclus', Gwarchodwyr Traethau'r Cambrian', busnesau a 'Syrffwyr yn Erbyn Carthffosiaeth' Cysylltu â chyrff cyhoeddus Codi ymwybyddiaeth a hyrwyddo arferion amgen

> GWELEDIGAETHAU A SYNIADAU GWEITHREDU

CYNLLUNIAU AR LEFEL MICROGYMUNEDOL

Y Syniad	Manylion ac Effaith	Camau Nesaf
Creu llwybr gweithgareddau natur ym Mhwllheli	Hygyrch i bob cenhedlaeth Cysylltu pobl leol ac ymwelwyr â mannau gwyrdd a glas Gwirfoddolwyr yn cynnal y llwybr Addas ar gyfer cerdded a rowlio Elfennau addysgol, diwylliannol a rhyngweithiol sy'n hyrwyddo natur a chynaliadwyedd **Effaith:** Codi ymwybyddiaeth, codi proffeil gwyrdd y dref, effeithiau iechyd	Ffurfioli grŵp GwyrddNi Pwllheli - Ffrindiau Pwlllheli Diffinio'r cydweithio gydag eraill gan gynnwys y Cyngor Tref Canfod mwy o wirfoddolwyr a ffynonellau cyllido
Canolfan Ffyniant Pen Llŷn , Y Tŵr, Pwllheli	**Hwb gwyrdd a swyddfeydd ar gyfer potensial datblygu Pen Llŷn** **100% yn effeithlon o ran ynni** **Dim ond yn gweini cynnyrch lleol yn y caffi a'r bwyty** **Siop gyda holl gynnyrch Llŷn** **Effaith: Gofod i ddod a chymunedau Pen Llŷn at eu gilydd i gydweithio a rhannu arferion gwyrdd**	Datganiad gweledigaeth glir Diffinio'r cydweithio gyda grwpiau GwyrddNi ac eraill
Caffi/Grŵp Trawsnewid Pwllheli	Grŵp i godi ymwybyddiaeth a gweithredu Trefnu sgyrsiau a thrafodaethau am yr argyfwng newid hinsawdd **Effaith:** Cyfle i drafod, codi ymwybyddiaeth, gweithredoedd	Ffurfioli grŵp GwyrddNi Pwllheli - Ffrindiau Pwlllheli Datblygu rhaglen

> GWYBODAETH BELLACH

CREU • CYMUNEDAU • GWYRDD
GWYRDDNI
COMMUNITY • CLIMATE • ACTION

Cefnogi a Chysylltu

Diolch i chi am ddarllen Cynllun Gweithredu Hinsawdd Cymunedol Pen Llŷn. Gobeithio ei fod wedi sbarduno awydd i weithredu! Os hoffech chi ddysgu mwy am y syniadau sydd yn y Cynllun yma, neu eu cefnogi mewn unrhyw ffordd, cysylltwch heddiw: dafydd.rhys@ynnillyn.cymru (07887 954 301). Byddwn yn falch iawn o glywed gennych ac yn croesawu unrhyw gefnogaeth.

Adroddiad Llawn

Os hoffech gael trosolwg mwy manwl o broses gynulliadol GwyrddNi, y mudiad, partneriaid y bum ardal, y rhaglen addysg a llawer mwy ewch i: https://www.gwyrddni.cymru/ynglyn-a-gwyrddni/

Cynlluniau Gweithredu

Gallwch weld Cynlluniau Gweithredu holl ardaloedd GwyrddNi yma: https://www.gwyrddni.cymru/cynlluniau-gweithredu

I ymuno a rhestr bostio'r ardal - anfonwch ebost at llyn@gwyrddni.cymru

CREU • CYMUNEDAU • GWYRDD GWYRDDNI COMMUNITY • CLIMATE • ACTION
DEG Datblygiadau Egni Gwledig
CWMNI BRO FFESTINIOG
PARTNERIAETH OGWEN
YR ORSAF
CYD YNNI
Ynni Llŷn
CRONFA GYMUNEDOL COMMUNITY FUND